Årsskrift 2020

Arden

Lokalhistorisk

Forening og Arkiv

Oplysninger om Arkivet:

Adresse: Arden Kulturhus
Bluhmesgade 19, 2 sal, tv
9510 Arden
Tlf 22 31 61 15 (Mobilpay)

Åbningstider: Hver tirsdag fra 13.00 til 17.00
Første mandag i måneden i vinterhalvåret fra 18.30 – 20.00.
Lukket i hele juli måned

Hjemmeside: www.ardenarkiv.dk

Email: ardenarkiv@gmail.com

Facebook: Arden Arkiv

Kontingent for 2021:

Enlig: 75 kr

Par: 125 kr

Indbetaling senest 1. februar 2021 kan ske til:

Arkivet i åbningstiden

Via Mobilpay på 22 31 61 15

Kontonr Jutlanderbank 9806 181 564 4855

Husk at melde flytning.

Har du en e-mail adresse vil vi meget gerne have den, da vi sender information om aktiviter ad denne vej

Forside billedet er et foto af et maleri fra Bramslev bakker af Hugo Petersen, malet 1955.

Indholdsfortegnelse:

Forord fra formanden	side 3
Bramslev bakker - et landskab af historisk værdi	side 5
Afskrift af fortælling af Søren Sørensen, Frisdal	side 12
Anna Skals Andersen fortæller	side 16
Landsbyidyllen	side 23
Uddrag af Harriet Praastrups livshistorie	side 39

Harriet Praastrups livshistorie er meget længere end vi har mulighed for at bringe her i årsskriftet. Derfor har vi lavet et selvstændigt hæfte med hele denne historie, som kan købes ved henvendelse til arkivet. Pris 25 kr.

Forord 2020

Vi har besluttet at lave Årsskrift igen, da flere efterlyste de gode historier, så tag godt imod det nye blad.

Vi havde en fantastisk generalforsamling med Viggo Uttrup (92år) der levende fortalte om sit liv og sin tid i Arden.

OG SÅ var det ellers slut og sort nat for hele Danmark. Hele landet lukkede ned pga. Covid-19. Den 11. marts 2020. Vi fik et chok, et dyr i Kina havde rørt ved en grøntsag, og hele verden gik af lave. Det vil tage år inden Coronaviruset er helt væk, hvis det ellers sker. I skrivende stund (okt2020) er der 667 døde i DK og over 1 mill. på verdensplan af covid19 relateret sygdom.

Herefter stod arbejdet på arkivet næsten stille. Anita og jeg hentede nogle opgaver og lavede noget hjemme. Vi holdt konstituerende bestyrelsesmøde på mail. Og det første bestyrelsesmøde derefter blev afholdt den 8. juni. Vi fandt ud af at udstillingen i salen ikke kunne gennemføres, men så må vi jo komme stærkt tilbage i 2021. Der hænger nogle af vores billeder i sognegården i Arden.

Til sommerferien tog jeg et eksemplar af alle vores Årsskrifter med hjem. (Det var egentlig for at finde ud af hvad de tidligere formænd havde skrevet om i deres Forord.) Men det var så interessant læsning at finde ud af HVILKEN lokalhistorie der gemmer sig i disse små hæfter. Jeg må sige at tidligere frivillige på arkivet har været flittige og dygtige til at finde historier og få dem skrevet ned. Det skal vi fortsætte med.

Skriv det nu ned, det du oplever, så dine oldebørn/tipoldebørn kan læse, om hvad du lavede i din barndom. Eller endnu bedre kom op på arkivet og fortæl din historie. Vi kommer også gerne ud til dig.

Min ene tipoldefar var smed i Stor Arden fra 1866-1906, og det liv ville jeg da gerne vide noget mere om, end hvad jeg kan læse i kirkebogen/folketællingen.

Vi startede den 4. august efter sommerferien. Vi kom stille og roligt i gang med diverse registreringer. Vi fik aftale om foredrag den 7. oktober med Stefan Katic, som vi desværre måtte aflyse pga Covid 19. Vi har også aflyst Arkivernes Dag. Så nu må vi se hvad 2021 byder på. Forhåbentlig en vaccine mod Covid 19, så vi snart kan komme tilbage til lidt mere normale tider.

Vi vil sige tak for 2020 og ønsker jer et godt 2021.

På arkivets vegne

Berit Neergaard

Formand for bestyrelsen

Bramslev bakker - et landskab af historisk værdi

Et af de smukkeste landskaber på Hobro egnen, er det fredede område ved Bramslev Bakker og Valsgaard Bækdal. Det stærkt kuperede terræn nord for Mariager Fjord blev formet af en tunneldal i Istiden og siden da har vandløbenes erosion været med til at forme landskabet. Selve Ådalen er således gammel havbund, da havet engang har ligget 4 - 6 meter højere end i dag.

På bakkerne vokser masser af enebærbuske, men ellers er græs den dominerende vegetation. Området bruges i høj grad til græsning af kreaturer, som er med til at bevare den oprindelige beplantning og forhindre skoven i at brede sig,

En seværdig lokalitet i området er Hjerritsdal Vandmølle, der er fredet i klasse A. Møllen er stadig i drift. Det lodrette overfaldshjul er drevet af vandet. Tidligere har der muligvis været et vandret liggende hjul også (kaldet en Skvatmølle).

Der har efter sigende været drevet Mølle ved Hjerritsdal gennem cirka 800 år. Den tidligste skriftlige datering er fra 1688. Møllen brændte flere gange. I 1829 gik det ud over selve møllen. Lidt nord for møllen ligger Frisdal slotsruin.

Der er i dag ikke meget tilbage af selve ruinen, som i virkeligheden var resterne af et jomfrukloster fra før Reformationen. Om herskabet, der bestyrede Klostret, fortælles følgende sagn:

Hjerritsdal Vandmølle 2007 (ukendt fotograf). Kilde Historisk Atlas

Engang blev en af sønnerne bortført i den store skov, der omgiver Frisdal. Han voksede op blandt røverne, som havde deres skjulested i Mariager Klosters skov. Nogle år senere, da herskabets døtre var på vej til Oplev Kirke, blev de i Kirkedalen lidt nord for Bramslev voldtaget og myrdet af en flok ugerningsmænd. Da det blev afsløret, at lederen af denne bande var de myrdede pigers broder, lod de fortvivlede forældre opføre en kirke i Valsgaard som et sonoffer. Blev bygget så de fra slottet kunne se ind i kirken. Der er rejst en mindesten ved Frisdal slot in 1946.

Mindesten ved Frisdal Slot

Ja, nu har jeg skrevet om Hjerritsdal Vandmølle og Bramslev Bakker, men der er mere om vandmøllen. Der er et vers som Enevold Nielsen har skrevet.

Møllen snart er gået i stå,
Møllevogne ligeså,
Kværnen er snart landmænds eje
"Gnisten" afbrød mølleveje
Hvor der før var liv og røre,
er der stilhed, lukte døre.
Stilheden taler sit eget sprog,
der slægten blidt om hjertet tog.

Der har ligget en mølle på stedet langt tilbage i tiden, og første gang møllen ved Hjerritsdal nævnes er i 1490. Den er omtalt adskillige gange siden, blandt andet i en beretning fra 1755, udfærdiget af sognepræst og herredsprovst Christoffer Vøldike, der kort og godt skriver: ”Hjerritsdal har tre beboere, og derved findes en liden mølle kaldet Hjerritsdal Mølle”.

Marts 1828 blev der slået alarm, da der var ild i møllen. Senere i 1855 var vejen fra Tofte til Hjerritsdal Mølle opført mellem de veje som skulle istandsættes og gruses, hvilket tyder på at møllen også på dette tidspunkt havde en vis betydning og det har den også haft for de mange kunder, både fra Hobro, købmænd og Spritfabrikken. Det har måske været lidt senere men både Hobro og omegn var store kunder i møllen.

Møllen skal være brændt fire gange og hver gang skal den være flyttet en lille smule. Den nuværende mølle er bygget på resterne af de gamle møllesten.

Den gamle vandmølle - vel en af de sidste intakte vandmøller herhjemme - er stadig i brug, og hver uge bliver der malet korn i møllen. Maskineriet virker upåklageligt, selv om tandhjulene er af træ. Under den 1. Verdenskrig var den meget benyttet, men siden er det gået tilbage skridt for skridt, og en dag standser møllen helt, for vel aldrig mere at komme i gang. Endnu behøver ejeren af møllen kun at lade vandet løbe ned over møllehjulet og regulere tilførslen, så hjulene løber en 10 – 11 omdrejninger i minuttet, for så maler møllen bedst. Jeg vil lige

tilføje her, at jeg kan huske at vandmøllen fik nyt vand-hjul for ikke så mange år siden. Det var tømrermester Tage Jørgensen der stod for dette og det er stadig intakt.

Hjerritsdal Vandmølle gravhjul og krondrev. Ukendt fotograf. Kilde Historisk Atlas

Møllens nuværende ejer at gårdejer Aage Jensen, Hjerritsdal. Den blev i 1873 købt af hans bedstefar Jens Jensen, også kaldet Jens Aagesen. Familien boede i møllen, indtil den i 1904 flyttede ind i en mere tidssvarende gård på Hobro - Hadsund landevejen.

Aage Jensen og hans søskende er alle født i vandmøllen, og derfor bevarer de stadig en vis pietet for den gamle vandmølle, som ligger i de smukkest tænkelige omgivelser med lyng og skovklædte bakker, eng, løvtræer, sø og et lille vandfald. Vandmøllen får af og til besøg af turister, som alle glæder sig over den dejlige lille plet.

17 ejere på 50 år

Møllen har altid hørt til de små møller, og det har knebet for mange ejere at sætte tæring efter næring, således at den ofte har skiftet ejer. Før Jens Jensen overtog den i 1873, havde den i de foregående 50 år haft 17 ejere, og det siger et og andet om udkommet ved møllen. Men Jens Jensen fik møllen til at svare sig. Han holdt af møllen, og denne kærlighed er overført til børn og børnebørn, især til Aage Jensen, som i sin ejertid, har værnet om møllen og de idylliske omgivelser.

Det er hans ønske at møllen, som er en af de få tilbageværende vandmøller herhjemme vil blive bevaret for eftertiden. Nationalmuseet er begyndt at interessere sig for de endnu bestående gamle møller for at få dem bevaret.

På den gamle mølle findes mange interessante ting, som, selv om møllen skal bevares, før eller senere vil finde en plads på Hobro museum, blandt andet et gammelt sindrigt rebspinderi.

At Møllen er blevet bevaret i så mange år, skyldes ikke alene den nuværende ejer, men i høj grad hans fader, den kendte gård og møller J K Jensen, der ved siden af sit landbrug drev en omfattende møller virksomhed. Den var så stor, at han ikke i

vandmøllen kunne overkomme at formale den store mængde korn, som strømmede til fra hele egnen, ofte fra købmændene i Hobro. Derfor opførte han en vindmølle på marken ved Hadsund landevej og benyttede denne fra 1887 til 1929.

Beboelse fra oldtiden

Hvor møllen ligger, har der været beboelse helt tilbage i oldtiden. Det kan ses af den jernalderboplads som Nørlem Christensen, Nationalmuseet, i 1941 påviste syd for Møllevejen i Tofte og på marken mod Hjerritsdal Skel, og øst for Møllevejen er fundet en del brandpletter som tyder på oldtidsgrave. Ved bækkens udløb i fjorden findes en samling stenblokke, som synes at være en skibssætning, men måske er et hedensk offersted eller muligvis rester af et ældgammelt anløbssted, og denne stensætning vil sikkert senere blive nærmere undersøgt af sagkyndige.

Afskrift af en optegnelse som Johannes i Frisdal fandt mellem hans fars, afdøde Søren Sørensen, papirer.
Nedskrevet af Søren Sørensen.

Langs nordsiden af Mariager Fjord strækker sig fra Hadsund til Hobro, Vive, Oue og Valsgård sogne. Der ligger her et smukt stykke Danmark, idet marker, bakker og skrænter skråner mod syd ned mod den dejlige fjord. Jorden er mager men veldrevet. Der findes dog rigtig god omend sandmættet jord i Oue og Valsgaard sogne. Bramslev bakker i Valsgaard sogn frembryder en ganske usædvanlig smuk og storslået natur, hvor mange mennesker søger til hver dag sommeren igennem. Der er jo nu udsigt til, at de fredes og gøres offentligt tilgængelige.

Udviklingen i Valsgaard sogn kan betegnes som værende rivende, særlig i de sidste 35- 40 år. I 1893 byggedes forsamlingshus, 1897 mejeri og 1900 brugsforening. Næsten alle gårdene er udstykket, nogle i to eller tre, nogle i flere. Da der i 1912 var indkvarteret soldater her, var officererne indstillet på at finde tre gårde i Frisdal men blev overrasket ved at finde syv.

Skolevæsenet bestod indtil omkring 1886 af en enelærer, men da byggedes der til skolen, og der ansættes en lærerinde, så skolen deltes i fire klasser.

Kirken er frit og smukt beliggende på kanten af skrænten ned til kæret, og den er bygget af firkantede kampesten. Den ydre skal af tårnet blev fornyet i 1885. Hertil blev der anvendt røde

mursten. På kirkens indvendige udseende er der ofret en del de senere år. Der er lagt bræddegulv ved stolene, der er malet, på prædikestolen er afdækket fire malerier af evangelisterne, som man i fortiden var blevet træt af at se på og så havde oversmurt. På den østre væg i koret har man også fundet noget påmalet. Det kunne se ud, som om det havde tjent som altertavle. Alteret har vel så kun været et bord derunder. Det menes, at kirken da kun har bestået af koret, som jo er forholdsvis stort. For cirka 10 år siden fik kirken et nyt orgel.

Af herregårde findes ingen. Bramslevgård består af tre sammenlagte gårde og har vel nok været på over 300 tønder land, men er jo nu stykket ud i 14-15 parceller, så der nu kun er en almindelig gård tilbage. Foran indgangsdøren til stuehuset er en stentrappe, som der blev budt 4000 kr. for, da Akselborg blev bygget. Denne trappe er lavet af en eneste sten, som lå i dalen neden for gården. Det tog en helt sommer for seks svenskere med at tildanne stenene, hver til sin specielle plads. Af kæmpehøje findes mange her i sognet, mindst 50. Her er to gravkamre: ”Stenstuen” eller ”Jættestuen” som er meget store. Den ene er endda af ganske usædvanlig størrelse. Så er der en mærkelig langagtig høj, som ved undersøgelse viste sig at indeholde en hel mængde gravkamre. Fra fjorden strækker sig flere dale op i sognet. Disse dale har lavet naturlige byskel og har desuden givet byerne navne såsom Røkkendal, Nakkedal, Frisdal, Hjerritsdal og Hegedal. Frisdal har for øvrigt sin egen historie, idet der nede ved bækken har ligget et slot, der førhen (omkring 1625?) beboedes af Mogens Fris og deraf skulle

Fris´et i Frisdal stamme. Sagnet fortæller, at samme Mogens Fris havde en søn og tre døtre, men at sønnen blev røvet som barn og ført på den anden side af fjorden og opdraget der på et sted, som endnu kaldes "Røverkulen", og da han var stor nok til selv at drage på togt, overfaldt han tre unge piger, som vandrede i bakkerne her ved Bramslev. Og da den yngste satte sig til modværge, fik hun flået tøjet af skulderen og et indbrændt mærke kom til syne. Røveren så da, at det var det samme mærke, som han selv bar og sluttede deraf, at det var hans søstre, han havde dræbt. På stedet hvor de lå, udsprang tre kilder, som endnu kaldes "Frøkenkilderne". Søstrene var på vej til kirke i den ved Kielstrup liggende kirke, som da kaldtes Oplev kirke. Efter dette lod Mogens Fris kirken nedrive og byggede så den nuværende Valsgaard kirke, hvor man fra slottet kunne se kirkedøren. Af slottet er nu intet synligt over jorden, men en mængde sten er i tidens løb hentet her og brugt til opførelse af flere gårde. Ved sådanne lejligheder er fundet enkelte tilhuggede kampesten, men hovedparten af disse er jo sikkert ført andetsteds hen, men en hel del munkesten og kalken, der har været brugt, har været af en usædvanlig styrke, næsten som cement nu om dage. Da man i 1907 hentede sten til en gård, tog man bogstaveligt af en bygning, hvis mure var to meter tykke, og mange af stenene nåede tværs gennem sådan en mur.

Landevejen fra Hobro til Hadsund skærer tværs gennem sognet lige forbi kirken. Den er vist nok anlagt i cirka 1860.

Af hede er her i sognet ikke ret meget tilbage. Den har jo før tilhørt gårdene i den nordøstlige del af sognet, med fra 15-50 tønder land til hver, men er nu udstykket og næsten opdyrket. Det, der endnu er tilbage, er delvis beplantet og ligger jo helt ude ved Tinghøj, hvor de mødes med hederne fra Vebbestrup og Rostrup sogne. Tinghøj danner skel mellem tre sogne og ligger meget højt. Man har herfra udsigt til over 20 sogne. Der har jo, hvad navnet også fortæller, i gamle dage været holdt ting her. Af stednavne ved jeg ingen af betydning. Hvad mændene har kaldt de forskellige steder på deres mark kan jo ikke have større interesse. Dog der findes på Bramslev mark en slugt ned mod fjorden, som kaldes Kongsdalen. Den skal have fået dette navn, da den danske konge engang kom sejlende fra den anden side af fjorden og så drog gennem denne dal på sin vej til et slot i Hvarre, som skal have ligget her i Vebbestrup sogn.

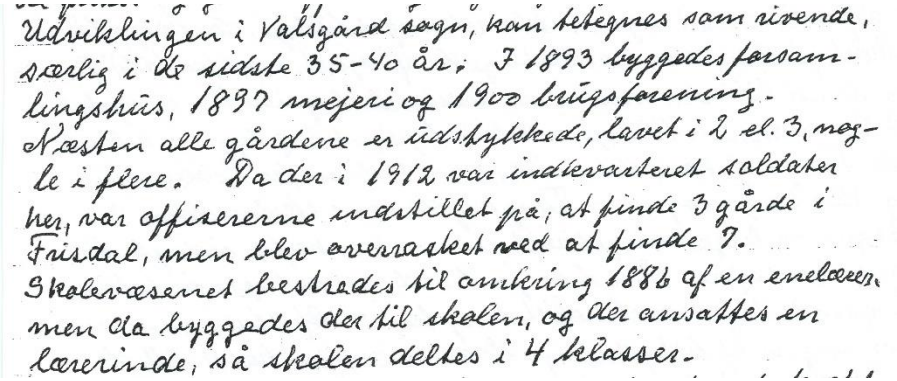
Udviklingen i Valsgård Sogn, kan betegnes som stærk, særlig i de sidste 35-40 år. I 1893 byggedes forsamlingshus, 1897 mejeri og 1900 brugsforening. Næsten alle gårdene er udskyltekede, lavet i 2 el. 3, nogle i flere. Da der i 1912 var indkvarteret soldater her, var officererne indstillet på, at finde 3 gårde i Frisdal, men blev overrasket ved at finde 7. Skolevæsenet bestredes til omkring 1886 af en enelærer, men da byggedes der til skolen, og der ansattes en lærerinde, så skolen deltes i 4 klasser.

Eksempel på Søren Sørensens håndskrift

En beboer, Anna Skals Andersen

fortæller til Husavisen på Arden Plejehjem

Begge mine forældre tjente på Stubberup Mølle, og lærte hinanden at kende der. Min far var på Stubberup Mølle længere end min moder, hun rejste hjem til Ringdalsgaard, der ligger mellem Stubberup Mølle og Oue i et sving.

Far købte så en lille ejendom på Kielstrup Mark i 1918. Samme år blev de gift til november. Ejendommen var meget forfalden. Der manglede både vinduer og sådan noget. Der var 13 tønder land. Far gik på arbejde på Stubberup Mølle og på Stubberupgården. Han gik også ud og læssede folks møddinger på gårde i Kielstrup.

Hestevogn på arbejde i marken

De havde 3-4 køer, dem passede mor så, for far var jo på arbejde fra 6 morgen til 6 aften. Vi havde et par fedegrise og nogle høns. Vi havde en hest til at begynde med. Min moders broder, han boede ikke så langt derfra, de fællede så heste. Far kunne sommetider låne tre heste på Stubberup Mølle. Så kunne han jo snart ordne marken om foråret. Sådan gik det de første år, men så blev far træt af det og købte så en hest til. Det var små heste, vi havde. Far måtte jo ordne marken søndag formiddag og om aftenen.

Jeg kom til verden den 23. oktober 1919. Det var en hård sommer for mor, for hun skulle jo binde op efter far, når han mejede med le. Det var kun med le de første mange år.

Mor havde meget at se til, men fik alligevel tid til at gå ud og ordne roer for folk. Mor gik også sommetider op til Jens og Alvilda Taysen og malkede til middag. Først skulle der gøres mejerispande rene, ca. 8 spande, og derefter malkede Alvilda og mor. Mor tog mig med.

Da jeg blev fire år, fik vi min farfar op og bo hos os. Så kunne jeg jo gå og tulle ved ham. Han boede hos os i 10 år. Han kunne gå med i marken med en stok, og jeg var med ham. Så pilkede vi sten, for der var mange sten i marken. Jeg samlede dem så i dynger, og far kørte dem væk.

Da jeg blev 7 år kunne jeg hente farfars aldersrenter. Dem hentede jeg først nede ved en gårdmand nede på Oue Mark. Den hed Tinggården, han sad i Sognerådet. Der fik jeg udleveret min farfars aldersrente, det var 33 kr. om måneden. Så kunne jeg gå

ind og hvile mig hos min morfar på vej hjem, det var sådan midtvejs, og jeg fik en snak med dem. Senere hentede jeg aldersrenten i Karlshåb, en gård lige udenfor Oue. Niels Overgaard hed gårdejeren.

Til at begynde med havde vi i mit hjem sådan et langt hus, der var stuehus i den ene ende, og så var der kostald, der var næsten ingen lade til at begynde med. I 1930 byggede far så en bygning, så det blev til en vinkelejendom. Det var kostald og lade. Den gamle kostald blev også lavet i lade, for til at begynde med kunne vi ikke have kornet inde, men måtte have det i stakker. Det tog vi så ind om vinteren, som far skulle bruge det til. Far og farfar tærskede med plejl. Så lavede de også tag af rugen. Vi havde en del rug.

I bryggerset havde vi brosten og gruekedel. Vi havde ikke en stor ovn, men et komfur. Når der rigtig skulle bages, så gik mor hjem til mormor på Ringdalsgård, og så blev der bagt både rugbrød, franskbrød og meget andet.

Om sommeren fyrede mor med ris i komfuret. Mor malkede jo hos Thaysen, og for det måtte hun samle ris i deres skov. Så om aftenen når far kom hjem, havde hun jo samlet en stor dynge, og så kørte han med kassevognen og hentede det. Mor skulle så selv hugge det. Far har hentet mange tørv i Vejrholt mose. Vi har også hentet træ i Willestrup skoven. Så kunne farfar jo stå og save det derhjemme.

Vi havde kakkelovn i dagligstuen. Min farfar fik pænstuen, hvor han boede, men vi sad alle i dagligstuen. Der var et langt bord

og en slagseng, der kunne lukkes op, og der kunne så sove en gæst. Vi havde også træstole. Min farfar havde en armstol, der var polstret. Vi havde først et stort vækkeur, som hang på væggen, men da farfar kom, fik vi hans store stueur hængt op.

Vi fik så godt som hver dag kartofler til middag, resterne fik vi til aften. Vi fik altid to retter mad. Vi fik meget med grød, sødsuppe, kærnemælkssuppe og vælling, ja, det var jo den slags. Vi fik meget med stegt flæsk fra saltkarret. Vi havde kun råd til at slagte en gang om året. Vi havde til at begynde med kun to fedegrise på tiden, men hvis de nu kunne få råd til at have tre fedegrise, kunne der blive en at slagte. Saltkarret stod ude i vores pæne gang, fordi det var et mørkt sted med en tæt dør. Om sommeren blev der lagt brændenælder ovenpå saltkarret, for så gik spyfluerne ikke i karret.

Mor havde høns. Æggene skulle mor købe købmandsvarer for. Der blev ikke købt mere hver uge, end æggene de kunne strække til. Da jeg blev 5-6 år, så havde vi en lille bette kurv, så kunne jeg få nogle æg deri, hvis mor manglede en pakke margarine eller gær. Så kunne jeg gå til Brugsen i Oue. Samtidig kunne jeg også besøge mine bedsteforældre. Der var en bette ejendom på vej til Oue. Det var et hold folk, der ingen børn havde, der gik jeg ind på vejen og spurgte om de manglede noget, og hvis hun så manglede en pakke gær, kunne jeg jo tage sådan et bud med. Og så fik jeg et kræmmerhus med bolsjer af hende.

Jeg begyndte tidligt med at hjælpe til derhjemme, både ude og inde. Da jeg var 11 år, kan jeg tydeligt huske, at mor kom på sygehuset nogle dage. Jeg skulle så gøre rent, til hun kom hjem igen. Jeg havde vasket gulv og havde taget blomsterne ud af vindueskarmene for at få dem skyllet, men jeg kunne ikke nå gulvet i spisekammeret. Det var også stengulv. Det var noget af det første, mor så, at der ikke var skruppet gulv der, ja det glemmer man jo ikke så let.

Vi havde en nabokone, som jeg gik meget over til, f.eks. når hun samlede kartofler op, fik jeg en lille spand og gik og samlede lidt op. Mor kom sommetider over og sagde, det er da sært, at du ikke sender tøsen hjem. Men Maren sagde, lad du nu tøsen gå.

Når vi fik kaffe, kan jeg huske, at der om en klat cikorie i sammen med bønnerne. Cikorie fik vi i sådan en lang pakke. Mor kom sommetider lidt cikorie i sovsen, det ville vi så gerne have, for så blev den så pæn lysebrun.

Om aftenen fik vi sommetider syltetøj eller græskar til kartoflerne, der var stuvet i skummetmælk. Bagefter fik vi mellemmadder med puddersukker på.

Af tøj havde jeg en hverdagskjole, en søndagskjole og en ny kjole. Den ny kjole havde jeg på, når jeg skulle med far og mor i byen. Hvis jeg en dag skulle have min skolekjole vasket, fik jeg den ny kjole på, men så havde jeg forklæde på.

Figur 1Stuehuset fra Stubberup Mølle, opført 1855

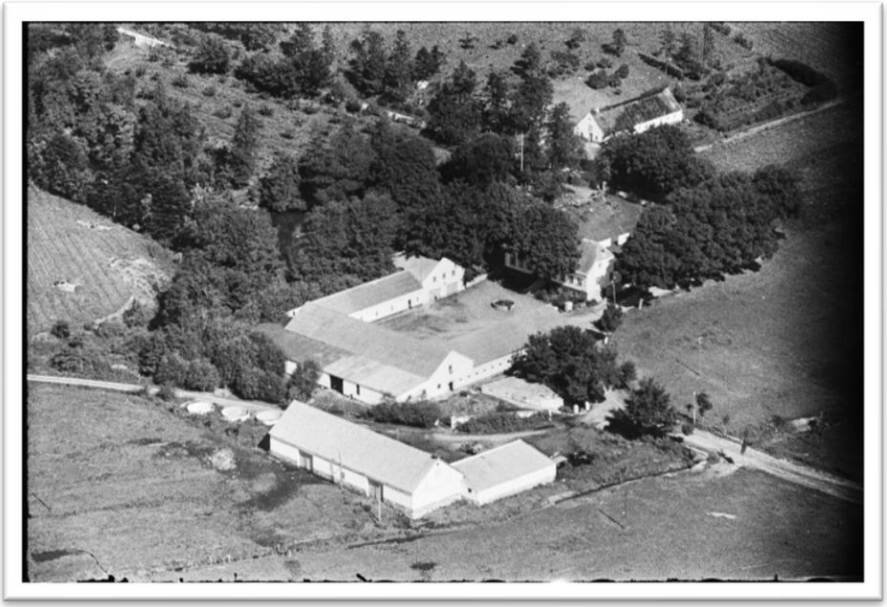

Luftfoto fra 1948-52 fra Det Kgl. Biblioteks luftfotosamling af Stubberup mølle. Fotograf Aalborg Luftfoto

Landsby Idyllen

Brøndbjerg var en ret stor landsby. Faktisk var det den største i Rostrup Sogn helt frem til udflytningen i begyndelsen af 1800-tallet, hvor Brøndbjergs indbyggertal konstant har ligget omkring 100 personer fordelt på 20 bosteder, hvoraf halvdelen var bøndergårde, resten var husmænd med en lod jord, og så ved siden af drev et håndværk, så som smed, skrædder, væver, træskomænd og daglejer. I modsætning til gårdmændene der ydede deres hoveriforpligtelse til Villestrup med spand-dage, altså med hest og vogn eller redskaber, så ydede husmændene sine med gang-dage. Det kunne være grøftegravning, opsætning af gærde og diger, hjælp ved jagt og fiskeri eller brevløb, nogen skulle væve et bestemt antal alen tøj eller spinde nogen pund uld.

Men i det daglige var man afhængig af landsbyfællesskabet, og hver måtte yde sit til at det kunne fungere. Menneskene var vel ikke bedre eller ringere den gang, end de i dag, selv om man kan få det indtryk, at de var mere ærekær dengang. Ved at studere de gamle birkeprotokoller ser det ud til, at det mange gange var småting, man blev uvenner over. ”Som han sagde sønnen til sin far, kunne det nu betale sig at føre den sag, hvortil faderen svarede, det ved jeg ikke, men jeg fik da min ret”.

Og her holdt Brøndbjergs befolkning sig ikke tilbage, men det vil føre for vidt at inddrage hele byens indvånere, derfor vil vi holde os til beboeren i Matr. nr. 3

Birkeprotokollen side 45:

Sagen mellem Jens Ladefogeds søn og Kirsten Chrestensdatter

Anno 1833 den 10. maj blev af Birkedommer og Skriver Nissen fra Erenspris sat og holdt en Politiret i Tinghuset i Astrup i overværelse ad tvende vitterlighedsvidner Jens Laursen af Astrup og Chresten Christensen af Erenspris, og blev da foretaget en Politisag angaaende at Gaardfæster Jens Ladefogeds søn i Brøndberg, Peder Christian Jensen, den 5 dennes havde overfaldet Johannes Nielsens hustru Kirsten Chrestensdatter med haarde skielsord, samt slag af en Sten.

For Politiretten var til stede Klagerinden Kirsten Chrestensdatter med hendes mand Johannes Nielsen og Indklagede Peder Christian Jensen med Værge, hans Fader Jens Ladefoged af Brøndberg

Ved Politimesterens Mægling blev Sagen således afgjort: At Indklagede Peder Christian Jensen tilbagekaldte hvad skieldsord han maatte have brugt i sin ubetænksomhed imod Johannes Nielsens hustru Kirsten Chrestensdatter, og erklærede derpaa, at han ikke vidste andet med hende end al den Dyd og Got, og for sin begangne Forseelse betaler Indklagede sagens Omkostninger og desuden udredes en Mulct af 2 Mk. penge til Aalborg amts Fattigkasse, hvorhos denne sag staar aaben til

Afgørelse efter Loven, hvis han efter enten i Ord eller Gerning skulle fornærme ovenbemeldte Kirsten Chrestensdatter eller nogen af de af hende tilhørende, og bliver dette Forlig at Bekiendtgiøre ved Rostrup Sogns Kirkestævne.

Sagens Omkostninger og Mulcten til Amtsfattigkassen erlagde Indklagede Peder Christian Jensen strax her i Politiretten, og Sagen var dermed mindelig afgjort og forligt.

Da bekræftes med Hænders Underskrifter:

Datum Supra

N.Nissen, Kirsten Chrestensdatter (med ført Pen), Johannes Nielsen (med ført Pen), Peder

Christian Jensen, Jens Christian Ladefoged (med ført Pen)

Som testes: Jens Laursen, Chresten Christensen

Jens Ladefoged og Birthe Michelsdatter

Jens Ladefoged - der var 17 år ældre end sin kone Birthe Michelsdatter (født 1783 og døbt 30/3 2.påskedag, hun blev båret til dåb af Mads Jensens hustru i Dolrup. Faddere var Peder Michelsen af Astrup Skovhuse, Laurs Gade, Chresten Gade og Niels Smed, alle af Brøndbjerg) - drev gården i ca. 20 år, idet han døde d. 6 januar 1834.

Birthe, der nu var 50 år, giftede sig ikke igen, som det var skik og brug dengang, men drev den selv videre med fremmed hjælp

og sin søn Peder Christian, der var 18 år. Hun havde nok set hen til, at han en skulle overtage fæstet efter hende.

Var hun en strid kvinde, Birthe Michelsdatter ?

Hun blev i hvert fald en flittig gæst på Birketingsstedet i Astrup

Ved folketællingen i oktober måned 1834 er der i gården Matr. nr. 3:

Birthe Michelsdatter	52 år	Gårdfæster og enke
Peder Chresten Jensen	18 år	Søn
Jacob Sørensen	35 år	Tjenestekarl og ugift
Karen Sørensdatter	22 år	Tjenestepige og ugift
Maren Madsdatter	82 år	Aftægtskone og enke

Men da man kom til den 1. November rejste tjenestekarlen Jacob Sørensen, men de har sikkert ikke været de bedste venner, for af hvilken årsag tilbageholdt hun 5 rigsbanksdaler af hans tilgodehavende løn. Så den 5. december blev hun stævnet til at møde i Birkeretten.

Side 56b og 57: ***Tilbageholdt løn***

Anno 1834 den 5. december blev af Birkedommer og Skriver Nissen fra Erenspris i overværelse af tvende Vitterlighedsvidner, Peder Nielsen og Chresten Sørensen, begge af Astrup, sadt og holdt en Politiret på Tingstedet i Astrup i

anledning af en Klage under 4'f.m. fra Tjenestekarl Jacob Sørensen af Willestrup, angaaende at Jens Ladefogeds Enke af Brøndberg, uden aarsag har afkrævet ham 5 rbd. Sedler i den ham hans tjente 1 november sidst, tilkommende Løn

For Politiretten var personlig tilstede saavel Indklagede Jens Ladefogeds enke af Brøndberg, med Lauværge Sognefoged Niels Pedersen Østergaard af Astrup, samt Klageren Jacob Sørensen af Willestrup, og blev da Sagen ved Politidommerens Mellemhandling saaledes afgiort at Jens Ladefogeds Enke af Brøndberg strax her i Politiretten indbetalt Klageren Jacob Sørensen de ham i løn til sidste 1. November endnu tilkommende fem Rigsbanksedler, som han modtog, hvorimod Klageren betalte Politisagens Omkostninger .

Denne Sag er saaledes mindelig afgjort og forligt

Datum ut Supra Nissen

Men året efter den 2. oktober var det galt igen, da måtte hun atter møde op i Tinghuset i Astrup. Denne gang havde hun lagt sig ud med sin nabo Laurs Nielsen i matr. nr. 5.

Så hun var jo ikke helt uskyldig, den gode kone. Næste gang vi stifter bekendtskab med hende, er da hendes tjenestepige Mette Clausdatter bliver mistænkt for så simpel en sag, som at have hugget nogle æbler. Men det giver et godt øjebliksbillede af en fortid. Vi får derfor sagen i sin fulde ordlyd

Modelbillede af ældre kvinde

.

1837 den 15. september

Angående et tyveri begået for nogen tid siden i Peder Eriksens og Niels Snedkers enkes have i Brøndbjerg, blev der afholdt forhør på Tingstedet i Astrup og blev da fremført:

1. *Bestiålne Peder Eriksens kone Else Marie Thomasdatter, der anmeldte at hendes mand var fraværende, men forklarede at for en 3 uger siden blev der i deres have frastiålet 1 skip Æbler uden de vidste hvor den var*

bleven borttaget, men de havde anmeldt det passeret til sognefogeden Niels Laursen i Tvidmosegård, der sammen med 2 mænd Poul Gade og Søren Uhrenholt, begge af Brøndbjerg, foretog ransagning i Brøndbjerg by, og fandt da 16 æbler i Tjenestepige Mette Clausdatters kiste, som for tiden tjente hos Jens Ladefogeds enke Birthe Michelsdatter i Brøndbjerg, hvor de 2 æbler blev spist på stedet ved ransagningen for at erfare, om æblerne var af de bestjålne slags, og de tilbageblevende 16 æbler blev her i forhøret forevist. Peder Eriksens kone, som forsikrede, at de 8 ud af de 16 æbler rettelig tilhørte hende og hendes mand. Aftråt. Mistænkte Mette Clausdatter var under forhøret til stede i retten.

2. *Fremstod Niels Snedkers kones datter, Marie Nielsdatter af Brøndbjerg, som anmeldte, at hendes moder var svagelig og ikke kunne give møde. Hun forklarede, at om natten for omtrent 3 uger siden var blevet frastiålet omtrent 1 skip æbler, hun fik også forevist de omtalte 16 æbler, og hun forsikrede at de 8 stk. æbler sikkerlig tilhørte hendes moder. Aftråt.*
3. *Fremstod tjenestepige Mette Clausdatter, en datter af Claus Nielsen i Tisted, som på givende anledning forklarede at være 21 a 22 år gammel, konfirmeret i Astrup sogn, indtil sidste 1. november kom til Brøndbjerg, hendes moders navn er Zidsel Sørensdatter,*

begge hendes forældre endnu levende, har ingen sinde været straffet for nogen lovovertrædelse. Mette Clausdatter blev forevist de i forhøret tilstedeværende æbler som netop fandtes i hendes kiste, da hun ingen mærke havde på samme, men de æbler hun havde i sin varetægt, var nogen hun var blevet givet af en og anden, som hun ikke bestemt kunne erindre, dog genkaldte hun i sin erindring at hendes fader engang ved hovarbejde på Willestrup havde givet hende en halv snes æbler. Smedekonen Mette Kerstine Nielsdatter i Brøndbjerg ligeledes nogen, som hun hvornår var, ikke kunne erindre. Aftråt men tilstede i retten.
De under forhøret nærværende bestiålne anmeldte at de frastiålne æbler kunne være af værdi på den tid, de blev stiålen 24 skilling per styk, og de nærværende 16 æbler til 2 daler imod hvilken Taxs Mette Clausdatter ikke havde noget at erindre, men vedblev at benægte at have stiålet æblerne.

4. *Gårdfæster Poul Chrestensen Gade af Brøndbjerg, som blev pålagt at sige sandheden, forklarede, at han i overværelse af sognefogeden Niels Laursen om de omforklarede stiålne æbler, 18 stk, som fandtes i tjenestepige Mette Clausdatters kiste, som blev medtaget af sognefogeden, hvoraf de 16 er indebragt her under forhøret i dag, da æblerne blev fundet sagde Mette Clausdatter, at hun var blevet æblerne givet, dels af børnene på gaden og dels af hendes fader. Aftråt.*

5. *Gårdfæster Søren Nielsen Uhrenholt af Brøndbjerg forklarede sig ganske og aldeles i overensstemmelse med Poul Gades forklaring. Aftråt.*
6. *Tjenestekarl Laurs Sørensen forklarede, at han havde hørt at Mette Clausdatter havde sagt til hendes faster, smedekonen i Brøndbjerg, at tjenestekarl Søren Kristian havde båret æbler ind i et trug og herfra havde hun taget dem, men ikke hvor han havde taget dem, vidste ikke mere*

De 16 æbler blev overgivet til Poul Gade for at overbringe til forvaring ved sognefoged Niels Laursen.

Sagen blev derefter udsat til nærmere forhør og opklaring.

Den 22. september blev nyt forhør afholdt samme sted.

1. *Peder Eriksen af Brøndbjerg forklarede sig i fuld overensstemmelse med hans kones forklaring, men tilføjede at der ingen videre lukkelse var for deres Haug uden sten og jorddige, og at tyveriet ingen indflydelse kunne have på hans formue, endskønt han kun var en uformuen mand, og mistænkte tjenestepige Mette Clausdatter en fattig tjenestepige, der intet ejede og hverken står eller har stået i hans tjeneste.*
2. *Bestiålne Niels Snedkers enke Maren Nielsdatter af Brøndbjerg, forklarede sig ganske i overensstemmelse med sin datters forklaring og tilføjede at hendes have indlukt med stengærde og ingen videre lukkels, og selv om hun var et menneske kunne tyveriet ikke få nogen*

betydning for hende. Hun blev forevist de 16 stiålne æbler, men hun forsikrede, at hun som gammel kone, der lidet kunne se, ikke kunne vedkende sig nogen af disse æbler. Men dog dette at hendes tilstedeværende datter blev fraskildt de Peder Eriksen frastiålne æbler og hende atter forevist, tilbudt hun på lovlig måde, men uden at hun ville bekræfte at bemeldte æbler var hendes rettelig tilhørende, og imod hendes viden og vilje var frakommen.

Mette Clausdatter vedblev at benægte at have stiålet nogen æbler hværken fra Peder Eriksen eller Niels Snedkers enke eller andet sted

4. *Claus Nielsen af Tisted forklarede, at i begyndelsen af sidste høst da han var på arbejde på Willestrup Teglværk, gav han sin datter på Willestrup mark 8 a 10 æbler, men om det var de samme som her i forhøret foreviset, kunne han ikke erindre, da han ikke havde lagt mærke til, hvad slags æbler han gav hende.*

6 *Smedekone Mette Kerstine Nielsdatter af Brøndbjerg, at hun af og til, navnlig i sidste høst, havde givet Mette Clausdatter æbler, men hvor mange eller hvor få, kunne hun ikke erindre sig. Mette Clausdatter havde rigtig sagt til hende, at Søren Kristian tjente Jens Ladefogeds enke i Brøndbjerg, havde bragt æbler ind i et trug og sat ind i enkens inderstue, hvor Mette Clausdatter havde taget nogen, men ikke hvor Søren Kristan havde bekommet disse æbler.*

7. *Tjenestekarl hos Jens Ladefogeds enke i Brøndbjerg, Søren Kristian Clausen forklarede, at han sidste høst befalede hans madmoder, at indbære æbler i et trug, som han satte ind i inderstuen, som hun havde opsamlet i sin egen have. Han blev i retten forevist de nærværende æbler, men kunne ikke kende, om det var den slags, han bar ind, da sådanne skete ved aftenstid i mørkningen, og lagde ikke mærke til æblernes beskaffenhed.*

Forhøret sluttes.

1837, den 29. september

Blev retten på ny opsat i Birkets Tinghus i Astrup, med gårdfæster Søren Nielsen af Borup og Laurs Hansen af St. Arden som vitterlighedsvidner. Mistænkte tjenestepige Mette Clausdatter var personligt til stede.

1. *Jens Ladefogeds enke Birthe Michelsdatter af Brøndbjerg forklarede, at ved høsttid, dag og tid kunne hun ikke erindre, befalede hun tjenestekarl Søren Kristian Clausen at indbære nogle æbler i et trug, ind i hendes inderstue, som han gjorde, og disse æbler havde hun selv opsamlet i sin have, og sådan blev foretaget ved aftenstide. Hun blev forevist de ovennævnte æbler, men hun kunne aldeles ikke afgive nogen forklaring, da mange æbler er hinanden lige. Kunne ikke give mere til oplysning, kun at hun havde givet sin tjenestepige Mette*

Clausdatter lov til at tage nogen af de omnævnte, indsamlede æbler.

Og med dette forhør således slutte og indsendt til Stiftsamtet til afgørelse.

Ikke desto mindre blev Mette Clausdatter gift med sønnen Peder Christian Jensen og blev svigerdatter der i gården den 21/10-1837. De flyttede året efter til en ejendom på Redsø Hede i Valsgård sogn, familiemæssige og økonomiske forhold var vel nok årsagen til, at han ikke afløste sin mor fra fæstet i Brøndbjerg. Men der gik heller ikke lang tid, før hun måtte give op, og Willestrup satte en ny fæster på gården.

Den 30. juli 1839 kom der en ny fæstebonde ved navn Laurs Pedersen i Matr. Nr. 3 i Brøndbjerg. Og det har sikkert været en bitter Birthe Michelsdatter, der sammen med sin gamle mor, der nu blev aftægts- eller almissefolk i den gård, hvor de havde haft deres hjem, for Birthes vedkommende hele hendes liv, og hvis vi igen tyer til Birkprotokollen, vil vi få at se hvilken fortvivlende situation, hun er havnet i.

Birthe Michelsdatters tyveri

Anno 1839 den 30. august blev Birkedommer og Politimester Nissen fra Erenspris i Overværelse af 2 Vitterlighedsvidner, Jens Chresten Vestergård af Lundgård og Peder Mortensen af Erenspris, optaget et forhør på Willestrups Birks Tingsted i Astrup i Anledning af, at Jens Ladefogeds Enke Birthe Michelsdatter af Brøndbjerg den 25. dennes havde frastiaalet Laust Pedersen af Brøndbjerg en Høne og desuden 8 dage i

forvejen frastiaalen husmand Svend Justesen i Astrup en Sop og en træspiseske og om hvilke Tyverier Dommeren modtog Anmeldelse sidste Søndag ud på Aftenen, og bemærkede, at de øvrige Dage til Dato er medgaaet formeldels andre for Dommeren forud ankede Forretninger, saa derfor faa Vedkommende indkaldte til Møde forudgaaende Forhør i Dag, efter foregende foranstaltninger var tilstede, anholdtes Birthe Michelsdatter af Brøndbjerg, uden Baand og Fængsel, og fremstod da til Forklaring opgivne.

1. *Bestiaalne Laust Pedersen af Brøndbjerg, som blev pålagt at sige Sandheden under Eeds Tilbud forklarede: At der sidste Søndag, den 25. dennes om Morgenen mellem 7 og halv 8 blev ham frastiaalet en høne, og da han havde Birthe Michelsdatter mistænkt for dette Tyveri, eftersatte han hende og traf hende sønden for Rostrup, og hun havde da ommeldte Høne hos sig, som hun tilstod at have stiaalet hos Deponenten. Tyveriet var foregaaet imod viden og vilje. Hønen som han ikke har faaet tilbage, kunne være af værdi 1 sk.*
   Deponenten er hverken rig eller fattig, så den stiaalne Høne kunne ingen Indflydelse have på hans Formueomstændigheder.
2. *Husmand Svend Justesen af Astrup, som blev paalagt at sige sandheden under Eeds tilbud, forklarede: At der søndagden 18. dennes om Formiddagen kl. omtrent halv 8, blev ham frastiaalet en Sop og en træspiseske, som han forefandt hos Birthe Michelsdatter, der samme Tid*

havde været i hans Huus. Soppen og Skeen som han har indbaaren herunder Forhøret, kunne være af værdi 6 sk. Bestiaalne var uformuende Huuesmand, men dog kunne Tyveriet ingen Indflydelse have på hans Formueomstændigheder. Aftraadt.

3. *Anholdte Birthe Michelsdatter af Brøndbjerg som forklarede at være omtrent 60 år gammel, født af Forældre Michel Pedersen og Hustru Maren Madsdatter, hengift andet aar med afdøde Gaardfæster Jens Ladefoged af Brøndbjerg, med hvem hun har avlet i Ægteskab 3 Børn, af hvilke kun een levende, en søn Peder Christian, omtrent 24 til 25 aar gammel, er konfirmeret i Astrup Kirke af Pastor Rosenkilde, har bestandig opholdt sig i Astrup og Rostrup Sogne, er fattig og uformuende og har ingensinde førhen været tiltalt, dømt eller straffet for nogen Lovovertrædelse. Anholdte Birthe Michelsdatter at have, om aftenen imellem den 24 og 25 dennes taget en Høne hos Laust Pedersen i Brøndbjerg, men hun vidste ikke rettere end det var hendes egen Høne, da hun ogsaa havde Høns i Gaarden hos Laust Pedersen og hvilken Høne siden var fortæret af hende hos hendes Søn boende på Valsgaard mark, paa den paa Hønen fødte Kost, havde hun intet at vinde.*

   Ligeledes tilstod hun om forklarede Tid at have frastiaalen Svend Justesen i Astrup en liden Sop og en træske, men et saadant var skeed i hendes fuldskab.

Soppen og skeen blev hende forevist, men hun forsikrede, at hun ikke kunne genkiende samme, da hun som meldt var fuld eller beskjænket, da hun stjal samme, og imod den på Soppen og skeen satte Tekst havde Anholdte intet at erindre. Paa Grund af oplyste Omstændigheder Deciserede Dommeren Birthe Michelsdatter forsvarlig Arrest og afsendte hende under Bevogtning til Arresten i Hobroe.
Hendes signalamenter: Middelmaadig høj, blaae Øjne og graaligt Haar.
Forhøret blev sluttet, for Byskriveren at indsende til Stiftsamtets Resolution

Datum Ut supra

Nissen

Og så gik retsmaskineriet i gang for at dømme Birthe Michelsdatter.

Prokurator Pedersen fra Ouegård oplæste anklagen mod hende, og efter at han havde gennemgået anklageskriftet, påstod han tiltalte Birthe Michelsdatter idømt 3 gange 5 dages fængsel på Vand og Brød, samt tilpligtes at betale Arrest og Aktions omkostninger, og til ham et passende sallier.

Prokurator Hohn Hobro. Han påstod Birthe Michelsdatter frifundet, tyveriet hos Svend Justesen i Astrup, som her var redegjort for, kunne ikke frikende hende som tyv, men da det ikke var forbundet med nogen indbrud, og han henviste til, at den påståede straf svarede til 2 måneders fængsel efter en

gammel lov af 1789, omkostningerne iberegnet, for et simpelt tyveri af værdi 16 skilling.

Tyveriet hos Laust Pedersen var der ingen bevis for, at det var hans høne, da Birthe Michelsdatter selv havde høns der i gården, og fik korn sammen, og burde for denne anklage frifindes.

Og så blev dommen afsagt:

Thi kendes for ret.

Tiltalte og sagsgivende Birthe Michelsdatter af Brøndbjerg, bør for det af hende hos Svend Justesen i Astrup begået tyveri hensættes i fængsel på vand og brød i 2 gange 5 dage og nætter, og desuden betalte alle sagens omkostninger, derunder salær til Pedersen Ouegård 3 Rd. sølv. Hohn Hobro 2 Rd. sølv. Men forøvrig frifindes for videre tiltale i denne sag.

Læst og afsagt, Willestrups Birks Tingsted, 22. november 1839.

B41.A.-12

Uddrag af Harriet Praastrups livshistorie.

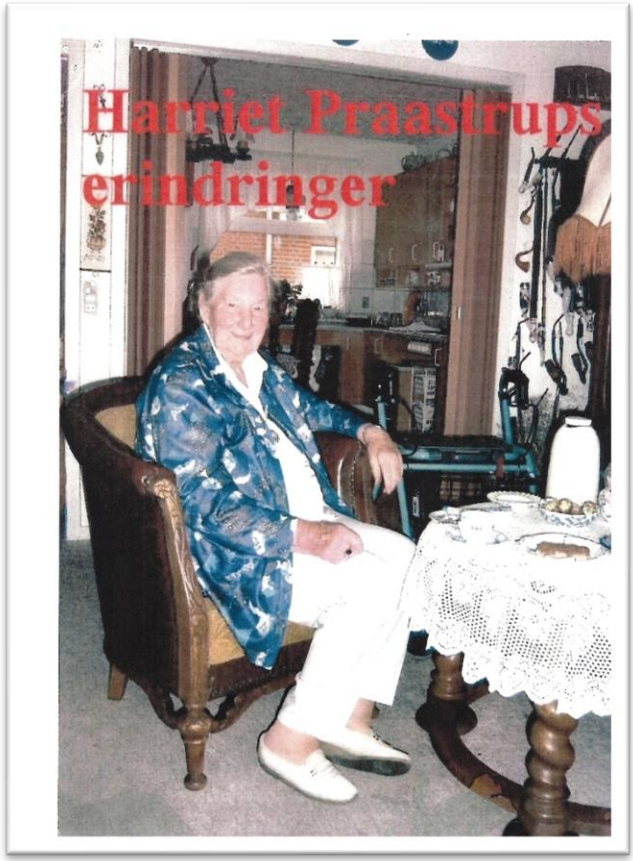

Dette er kun et lille uddrag af hendes historie. Hele historien er for lang til dette årsskrift da vi ellers ikke ville kunne have andet med. Derfor har vi lavet et specielt hæfte med hele hendes historie som kan købes ved henvendelse til lokalarkivet.

Da jeg var 17 år, blev jeg kokkepige på Tulsted ved Skørping Det var en stor gård med 500 tønder land. Der var ti karle. Min søster Ragnhild havde været der som barnepige for sønnerne Ib og Finn. Finn har gården i dag.

Når jeg blev ansat som kokkepige, var det fordi fruen på gården, fru Nielsen, kendte min fars adresse fra dengang, Ragnhild havde været barnepige der. Hun skrev til min far, om ikke hun kunne fæste mig som kokkepige, for hun havde været uheldig med sin kokkepige, der ikke ville være der længere. Far spurgte mig, om jeg ville. Det ville jeg godt. Så 17 år gammel rejste jeg til Tulsted, hvor jeg var kokkepige i et halvårs tid.

Da søgte de piger på Skørping sanatorium. Og det var noget, der tiltrak mig. Stuepigen, der var på Tulsted, havde fået plads som stuepige på sanatoriet, og hun vidste, at der var en plads ledig som køkkenpige. Så jeg kørte op til Skørping sanatorium og søgte pladsen og fik den. Fru Nielsen blev selvfølgelig ked af det, for så skulle hun til at søge ny kokkepige. Men der var ingen vej udenom, for det var det, jeg ville. Jeg var kun 17 år. Jeg blev først 18 til august, og det har var i maj. Men alligevel ansatte forvalteren mig, for som han sagde: ”Du er stor og stærk, og derfor vover jeg at ansætte dig, selvom du kun er 17 år, for du passer til stillingen”. Jeg sagde pænt tak og begyndte den 1. maj. Så viste det sig, at jeg også skulle være mejerske. Mejerske er en kvindelig mejerist. Og det ville jeg gerne være, for det havde min mormor, Abelone Christensen, været på Nørlund, hvor hun i øvrigt lærte min morfar at kende.

Hver dag kom der en hestevogn fra Borupholm med ny malket mælk i mælkejunger. Mælken skulle varmes op til 80 grader. Og det skulle jeg gøre. Det var hårdt arbejde at løfte de tunge mælkejunger og hælde mælken af. Den skulle så løbe ned over et varmelegeme, hvor mælken blev opvarmet. For patienterne måtte ikke få den friske, ny malkede mælk. Det var jo før, der var tuberkulinfri besætninger. Så derfor skulle mælken opvarmes til 80 grader, og det skulle jeg stå for, og overlæge Eiken kom hver eneste dag for at kontrollere, om jeg havde opvarmet mælken til de 80 grader, men det havde jeg jo hver gang. Det vidste han godt, at jeg havde, men som han sagde, han skulle jo kontrollere det.

Når jeg var færdig med mejeriarbejdet, arbejdede jeg inde i køkkenet. Der fik vi hver fredag leveret dyr, der skulle bruges i husholdningen. I den ene uge fik vi to grise og i den anden uge to kalve. Og så fik jeg udleveret leveren fra dyrene med flæsk og hvad dertil hører. Så var det min opgave at gøre det i stand og lave leverpostej. Jeg kan huske, at jeg brugte 20 æg. Så det var jo en stor portion, og det skulle også være fedt og godt, for patienterne skulle jo have fed og kraftig mad, og der kom også fløde i. Maden blev lavet på et komfur, der var lige så langt som min stue. Det blev fyret med koks. Når maden var lavet, blev den stillet ind i anretterværelset via en lem i køkkenet. Der var en anretterdame inde, som tog sig af maden. Og den mad så vi aldrig igen. Hvad der blev levnet, kom aldrig ud i køkkenet igen. Det blev samlet sammen, og så havde vi en mand, der kom og hentede det. På sanatoriet havde vi grise, som blev fodret

med levningerne, men inden grisene fik maden, blev den kogt, så grisene ikke blev smittet med den frygtelige sygdom.

Jeg lavede også havregrød. Grydeskeerne havde et skaft på halvanden meter, og selve skeen var på størrelse med et stegefad. Og så var der dampgryder, som jeg stod og rørte i med armene højt løftet. Der var ikke nogen form for mekanik. Den eneste mekanik, vi havde, var kødhakkemaskinen. Den var jeg meget glad for til de store portioner, jeg skulle lave.

Jeg var en gang ude for et uheld. Jeg fik skoldet mit ansigt i damp. Det var til aften, hvor vi kogte kartofler. Kartoflerne lå i en stor si, der kunne løftes op af vandet. Det var den største dampgryde, vi havde. Låget hang i kæder fra loftet. Gryden var så stor, at jeg store pige kunne være i den. Og så, idet jeg løftede låget, så smuttede min hånd, og jeg fik dampen lige i ansigtet. Det gjorde skrækkeligt ondt og jeg så forfærdelig ud. Jeg kom straks over til lægen. Det var en svensk, kvindelig læge, der var ferieafløser for vores egen læge. Hun sagde til mig, at hun ville bruge noget, som jeg ikke måtte fortælle nogen om, for det var et kvaksalvermiddel. Men hun garanterede, at det ville hjælpe og tage smerterne, og at jeg nok skulle blive pæn i ansigtet igen. For mit ansigt var et stort sår over det hele. Jeg ved ikke, hvad det var for et middel, hun brugte, men jeg skulle bare komme over til hende og blive smurt. Jeg har også engang skoldet mine hænder i fedt, da jeg stod og lavede frikadeller. En frikadelle smuttede for mig, og fedtet sprøjtede op og skoldede begge mine hænder.

Bestyrelse 2020

Formand:

Berit Neergaard Bertelsen, Myhlenbergvej 78, 9510 Arden,

Tlf. 20 71 12 00

Næstformand og Arkivleder:

Anita Rye Sørensen, Bette Roldvej 9, 9510 Arden, Tlf. 22 31 61 15

Sekretær:

Kirsten Johannesen, Kløvermarken 54B, 9510 Arden, Tlf. 29 25 10 40

Medlemmer:

Karen Margrethe Nielsen, Mejerivej 7, 9510 Arden, Tlf. 20 24 04 31

Hanne Poulsen, Bymarken 22, 9510 Arden, Tlf. 27 26 73 19

Suppleant:

Helle Christensen, Nordmarken 21 9510 Arden

Viola Lund, Østermarken 22, 9510 Astrup

Kasserer:

Lone Linaa, Kløvermarken 22B 9510 Arden, tlf. 2063 4397

Arkivet ønsker alle glædelig jul og godt nytår

På gensyn i 2021